

Sygn. akt I KS 15/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Andrzej Siuchniński

Protokolant Jolanta Włostowska

w sprawie **R. Z.**

oskarżonego z art. 286 § 1 k.p.k.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 12 maja 2022 r.,

skargi obrońcy oskarżonego na wyrok Sądu Okręgowego w P.

z dnia 25 stycznia 2022 r., sygn. akt XVII Ka [...],

uchylający wyrok Sądu Rejonowego w K.

z dnia 6 października 2021 r., sygn. akt II K [...] i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania,

na podstawie art. 539e § 1 i 2 k.p.k.

1. uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;

2. zarządza zwrot uiszczonej przez oskarżonego opłaty od skargi w kwocie 450,00 (czterysta pięćdziesiąt) złotych.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 października 2021 r., sygn. akt II K [...], Sąd Rejonowy w K., uniewinnił oskarżonego R. Z. od popełnienia zarzucanych mu aktem oskarżenia czynów z art. 286 § 1 k.k., obciążając jednocześnie Skarb Państwa kosztami postępowania.

Apelację od tego orzeczenia wniósł Prokurator Rejonowy w K. zaskarżając powyższy wyrok w całości na niekorzyść R. Z. i podnosząc zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść a polegający na przyjęciu, na podstawie zebranego materiału sądowego, a w szczególności zeznań świadków i dokumentów finansowych, że oskarżony nie popełnił przestępstw z art 286 § 1 k.k. zarzucanych mu w akcie oskarżenia, w sytuacji gdy prawidłowa ocena materiału dowodowego prowadzi do wniosku, iż oskarżony popełnił zarzucone mu czyny zabronione.

Środek odwoławczy przewidziany ustawą karnoprosesową wniósł także pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego W. [...] sp. z o.o., zaskarżając wskazane na wstępie orzeczenie w całości i podnosząc zarzuty:

1. obrazy przepisów postępowania mającej wpływ na treść wyroku w postaci art. 4 k.p.k., art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez niewłaściwą ocenę wiarygodności i mocy dowodowej zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w tym w szczególności zeznań świadków H. J. i R. L., zgromadzonych w sprawie dokumentów, w tym umowy o współpracy handlowej, wydanego przeciwko oskarżonemu nakazu zapłaty, dokumentów zgromadzonych w aktach postępowania o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego toczącego się przed Sądem Rejonowym w P. pod sygn. akt XI GR [...], pisma Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w M., pisma Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Ś., a także pisemnych wyjaśnień oskarżonego zawartych w odpowiedzi na akt oskarżenia, polegającą na niezasadnym pominięciu w ocenie tych dowodów okoliczności obciążających oskarżonego, w tym w szczególności okoliczności wskazujących na fakt, że w chwili zaciągania przez oskarżonego reprezentującą firmę P. sp. z o.o. zobowiązań wobec W. [...] Sp. z o.o. spółka P. sp. z o.o. nie była w stanie się z tych

zobowiązań wywiązać, a co najmniej nie była się w stanie się z nich wywiązać w terminach wynikających z łączącej strony umowy;

- II. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mającego wpływ na treść wydanego w sprawie orzeczenia, polegający na niezasadnym przyjęciu, iż trudności finansowe w firmie oskarżonego powstały po zaciągnięciu przez niego zobowiązań u pokrzywdzonej oraz że w chwili zaciągania zobowiązań przez oskarżonego w W. [...] sp. z o.o. sytuacja firmy P. sp. z o.o. pozwalała jej na wykonanie zawartej z pokrzywdzoną umowy, a tym samym, że R. Z. nie dopuścił się popełnienia przestępstwa z art. 286 k.k. w odniesieniu do czynów objętych aktem oskarżenia.

W dniu 25 stycznia 2022 roku, Sąd Okręgowy w P. wyrokiem w sprawie o sygn. akt XVII Ka [...], uchylił zaskarżone orzeczenie Sądu Rejonowego w K. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Skargę od wyroku Sądu odwoławczego złożył obrońca oskarżonego podnosząc w treści nadzwyczajnego środka zaskarżenia naruszenie art. 437 § 2 k.p.k. przez „uchylenie wyroku w sprawie o sygn. akt II K [...] i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, podczas gdy przepis ten upoważnia do takiej decyzji wówczas, kiedy konieczne jest przeprowadzenie na nowo przewodu sądowego w całości, przy czym w niniejszej sprawie taka konieczność nie zachodziła, albowiem zgromadzono pełny materiał dowodowy, który został oceniony zgodnie z zasadami logiki i prawidłowego rozumowania, w toku prawidłowo przeprowadzonego przewodu sądowego, w następstwie czego doszło do wydania sprawiedliwego wyroku opartego na całokształcie ujawnionych okoliczności”.

Wobec tak sformułowanego zarzutu obrońca oskarżonego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w P. jako sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi jej autor wywodzi, że Sąd drugiej instancji nie zdołał wykazać takich mankamentów wyroku Sądu pierwszej instancji, które kwalifikowałyby wyrok ten do uchylenia. Podniósł, że Sąd Okręgowy w P. uchylając wyrok Sądu Rejonowego w K. uniewinniający R. Z. pominął okoliczności mające przemawiać na

korzyść oskarżonego, wykazujące na brak po jego stronie zamiaru popełniania przestępstwa. Ponadto, jak stwierdził skarżący, nawet przy hipotetycznym przyjęciu, że w przedmiotowej sprawie zachodzą okoliczności podnoszone przez Sąd drugiej instancji, to jest zachodzi konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego, powinno zostać to przeprowadzone w toku postępowania odwoławczego, gdyż w przedstawionym stanie sprawy nie jest niezbędne przeprowadzenie przewodu w całości przez Sąd pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga zasługuje na uwzględnienie,

Na wstępie należy przypomnieć, że stosownie do dyspozycji art. 539a § 1 k.p.k., nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci skargi na wyrok sądu odwoławczego można wnieść, gdy wydanie na etapie postępowania odwoławczego orzeczenia o charakterze kasatoryjnym naruszyło dyrektywy zamieszczone w treści art. 437 k.p.k. lub też, gdy przy wydaniu tego orzeczenia doszło do uchybienia o charakterze bezwzględnej przyczyny odwoławczej należącej do katalogu wymienionego w art. 439 § 1 k.p.k. Kontrola przeprowadzana w ramach rozpoznawania skargi na wyrok sądu odwoławczego koncentruje się zatem na sprawdzeniu okoliczności wymienionych w tym ostatnim przepisie, a także - w wypadku powołania tej przesłanki - na zbadaniu, czy norma wynikająca z treści art. 454 k.p.k. rzeczywiście stała na przeszkodzie wydaniu orzeczenia korygującego rozstrzygnięcie Sądu I instancji w miejsce orzeczenia kasatoryjnego, ewentualnie, czy istotnie dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy niezbędne jest przeprowadzenie w całości przewodu sądowego (warunek z art. 437 § 2 *in fine* k.p.k.). Podkreślić przy tym należy, że w ramach postępowania w przedmiocie skargi Sąd Najwyższy nie dokonuje samodzielnej oceny materiału dowodowego sprawy i nie przedstawia własnej oceny ewentualnego zaistnienia przesłanek z art. 454 k.p.k. uzasadniających lub też stanowiących podstawę do wydania wyroku uchylającego orzeczenie sądu *meriti*. Stąd też zasadnicze znaczenie ma zdefiniowanie stanowiska sądu odwoławczego, który wydał orzeczenie o charakterze kasatoryjnym - z punktu widzenia granic takiego orzekania określonych w art. 437 § 2 k.p.k. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2020 r., III KS 16/20).

Uwzględniając powyższy pogląd, który Sąd Najwyższy w tym składzie w całości podziela, podkreślić należy w związku z tym konieczność zawarcia w pisemnych motywach kasatoryjnego wyroku sądu odwoławczego jednoznacznego wskazania, która z przesłanek określonych w art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k. zdecydowała o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Przechodząc na grunt niniejszej sprawy w pierwszej kolejności wymaga zauważenia, że tym wymogom – uzasadnienia powodów wydanego rozstrzygnięcia – Sąd Okręgowy w P. nie sprostął.

Całość wyводу tego Sądu zawarta w pkt. 3.1. uzasadnienia zaskarżonego wyroku, w której poddano krytyce ocenę dowodów dokonaną przez Sąd pierwszej instancji, wydaje się wskazywać, że powodem uchylenia orzeczenia uniewinniające oskarżonego R. Z. od popełnienia zarzucanych mu czynów był określony w art. 454 § 1 k.p.k. zakaz *ne peius*. Świadczy o tym ta część motywacji, w której Sąd odwoławczy w oparciu o te same dowody, które były podstawą rozstrzygnięcia sądu *meriti*, dochodzi do diametralnie odmiennych wniosków co do strony podmiotowej czynów zarzuconych oskarżonemu w akcie oskarżenia, wręcz konstatując, że przynajmniej w odniesieniu do części z nich jawi się po stronie R. Z. zamiar bezpośredni kierunkowy. Jednocześnie sąd *ad quem* dostrzega konieczność przeprowadzenia w tym zakresie dodatkowych dowodów, czego z naruszeniem zasad postępowania nie uczynił – jego zdaniem – Sąd Rejonowy w K.

Ostatecznie wszelako dochodzi do konkluzji, że konieczne jest przeprowadzenie na nowo postępowania przed sądem *a quo* w całości, wymieniając w pkt. 5.3.2. uzasadnienia niezbędne czynności dowodowe, które mają ostatecznie potwierdzić lub wykluczyć sprawstwo oskarżonego.

Wynikający z zarówno z tej ostatniej części uzasadnienia, jak i z wcześniejszych rozważań, zakres dowodów koniecznych do przeprowadzenia, wbrew wywodom Sądu Okręgowego nie przekonuje jednak, aby dla prawidłowego wyrokowania w niniejszej sprawie niezbędne było ponowienie postępowania pierwszoinstancyjnego w zakresie wymaganym przez przepis art. 437 § 2 zd. 2 *in fine* k.p.k. Sąd ten wprost przecież wskazuje, wyłącznie na konieczność uzyskania akt postępowania egzekucyjnego Km [...],

a przynajmniej nakazu zapłaty sygn. XVIII Nc [...] oraz wyjaśnienie współpracy stron w okresie poprzedzającym zarzuty w niniejszej sprawie przez uzyskanie faktur i dowodów zapłaty. Pozostałe sugerowane do przeprowadzenia czynności to przesłuchanie oskarżonego (o ile wyrazi na to zgodę, co w dotychczasowym postępowaniu co do zasady nie nastąpiło), w tym na okoliczność wyjaśnienia jego stanowiska wyrażonego w sprawie XI GR [...] oraz ponowna „pełna i staranna” ocena zeznań świadków, w tym ustalenie – jak należy domniemywać wyłącznie w tym zakresie - poprzez ich ponowne przesłuchanie, czy gdyby pokrzywdzona spółka wiedziała o kłopotach finansowych oskarżonego, to kontynuowałaby z nim współpracę, w szczególności przy uwzględnieniu zawartych przed okresem objętym zarzutami umów przewłaszczenia.

Słusznie w tym stanie rzeczy autor skargi zauważa, że argumentacja powyższa nie potwierdza tezy, że czynności, które należy przeprowadzić lub okoliczności, które należy wyjaśnić, wskazane w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku, rzeczywiście powinny być przeprowadzone czy wyjaśnione przez sąd *meriti*. Odwołując się do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2019 r., I KZP 3/19 (OSNK 2019, z. 6, poz. 31), zgodnie z którą „konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości, o której mowa w art. 437 § 2 zdanie drugie *in fine* k.p.k., jako powód uchylenia przez sąd odwoławczy zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, zachodzi wówczas, gdy orzekający sąd pierwszej instancji naruszył przepisy prawa procesowego, co skutkowało, w realiach sprawy, nierzetelnością prowadzonego postępowania sądowego, uzasadniającą potrzebę powtórzenia (przeprowadzenia na nowo) wszystkich czynności procesowych składających się na przewód sądowy w sądzie pierwszej instancji”, obrońca oskarżonego trafnie skonstatował, że jeżeli naruszenia procedury nie dotyczą całości przewodu sądowego, uchylenie orzeczenia i zwrot sprawy do ponownego rozpoznania w oparciu o omawianą w tym miejscu przesłankę nie jest możliwy.

Taka sytuacja ma miejsce w tym przypadku.

W ocenie Sądu Najwyższego rozpoznającego niniejszą skargę, właściwą podstawą ewentualnego uchylenia wyroku Sądu Rejonowego w K., mógłby stanowić przepis art. 454 § 1 k.p.k., co jawi się tym bardziej prawdopodobne jeżeli uwzględni się – o czym była już mowa wyżej – motywację Sądu drugiej instancji zawartą na s.3-9

uzasadnienia poddanego kontroli skargowej orzeczenia w szczególności jeżeli wziąć pod uwagę, że wyjaśnienie poszczególnych wskazywanych przez Sąd odwoławczy kwestii jest możliwe, po przeprowadzeniu wskazanych przez ten Sąd dowodów w instancji *ad quem*.

W aktualnie obowiązującym modelu postępowania karnego "Ustawodawca wyraźnie na pierwsze miejsce wysunął sposób rozstrzygnięcia sprawy polegający na zmianie zaskarżonego orzeczenia w postępowaniu przed sądem odwoławczym, a dopiero w drugiej kolejności wskazał na możliwości jego uchylenia. (...) Przyjęty model postępowania apelacyjnego zakłada, co do zasady, ponowne rozpoznanie sprawy przez sąd drugiej instancji i wydanie wyroku co do zasadniczego przedmiotu procesu, kończącego postępowanie w sprawie. W konsekwencji sąd odwoławczy ma prawo przeprowadzenia postępowania dowodowego w sprawie i czynienia własnych ustaleń faktycznych, które mogą być odmienne od tych, których dokonał sąd pierwszej instancji [tak: S. Steinborn, Postępowanie dowodowe w instancji apelacyjnej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego, Prokuratura i Prawo 2015, nr 1-2, s. 154-155; zob. też powołana wyżej uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2019 r., sygn. akt I KZP 3/19].

Wskazane przez Sąd Okręgowy w P. konieczne do przeprowadzenia dowody bez wątplenia mogą potwierdzić zasadność zarzutów wskazanych we wniesionych przez oskarżycieli apelacjach lub też zawartym w nim tezom zaprzeczyć, wspierając linię obrony oskarżonego, a tym samym potwierdzając trafność wydanego wobec niego przez Sąd Rejonowy wyroku uniewinniającego.

Nie ulega jednocześnie wątpliwości, że ewentualna zasadność zarzutów apelacyjnych nie będzie mogła skutkować – wobec treści art. 454 § 1 k.p.k. – wydaniem orzeczenia reformatoryjnego, ziści się wszelako wówczas warunek uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji z tego właśnie powodu i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

W sposób jednoznaczny wyraził to Sąd Najwyższy w uchwale siedmiu sędziów z dnia 20 września 2018 r., I KZP 10/18, stwierdzając, że „(...) możliwość uchylenia wyroku uniewinniającego, umarzającego albo warunkowo umarzającego postępowanie

karne i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania związana z regułą *ne peius* określoną w art. 454 § 1 k.p.k. (art. 437 § 2 zd. drugie k.p.k.) zachodzi dopiero wtedy, gdy sąd odwoławczy - w wyniku usunięcia stwierdzonych uchybień stanowiących jedną z podstaw odwoławczych określonych w art. 438 pkt 1-3 k.p.k. (czyli np. po uzupełnieniu postępowania dowodowego, dokonaniu prawidłowej oceny dowodów, poczynieniu prawidłowych ustaleń faktycznych) - stwierdza, że zachodzą podstawy do wydania wyroku skazującego czemu stoi na przeszkodzie zakaz określony w art. 454 § 1 k.p.k. Sama tylko możliwość wydania takiego wyroku w ponownym postępowaniu przed sądem pierwszej instancji jest niewystarczająca dla przyjęcia wystąpienia reguły *ne peius* określonej w art. 454 § 1 k.p.k.” (OSNK 2018, z. 11, poz. 73).

Zgodnie z przytoczonym judykatem Sąd odwoławczy zobligowany jest zatem albo uzupełnić postępowanie dowodowe, tak żeby mieć pewność, że rozstrzygnięcie uniewinniające jest trafne, lub dobitnie wyartykułować, iż w oparciu o zgromadzony w sposób prawidłowy oceniony materiał dowodowy nie ma możliwości wydania wyroku uniewinniającego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2020r., III KS 17/20).

Bez wątpienia w tej sprawie wystąpiło niemało racji zauważonych przez Sąd odwoławczy, które czynią co najmniej przedwczesną możliwość uznania wydanego przez sąd *a quo* rozstrzygnięcia za prawidłowe. Zaliczyć do nich należy stwierdzoną przez Sąd drugiej instancji selektywną ocenę materiału dowodowego dokonaną przez Sąd Rejonowy K., w szczególności wobec nie sięgnięcia do dokumentacji dotyczącej okresu, kiedy współpraca między przedsiębiorcami przebiegała poprawnie, nie dokonanie analizy załączonych przez obrońcę umów przewłaszczenia wraz z aneksem pod względem ich autentyczności oraz nie przeprowadzenie dowodu z dokumentów postępowania o sygn. akt. Km [...], a także o sygn. akt XVIII Nc [...]). Czynności te mogą jednak bez wątpienia zostać przeprowadzone w toku postępowania apelacyjnego doprowadzając do jednoznacznych wniosków co do sprawstwa R. Z..

Wobec przywołanej argumentacji Sądu Okręgowego w P. brak jest podstaw do przyjęcia, że wydanie wyroku kasatoryjnego w niniejszej sprawie zostało wymuszone koniecznością przeprowadzenia na nowo przewodu w całości. Jak to podkreślono na wstępie, argumentacja ta w sposób jednoznaczny wskazuje bowiem na przekonanie

Sądu Okręgowego co do zawinienia oskarżonego, a więc innej przyczyny uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji jakim jest związanie sądu *ad quem* zakazem z art. 454 § 1 k.p.k. To jednak wymaga przeprowadzenia w postępowaniu odwoławczym uzupełniającego postępowania dowodowego, czego w tej sprawie nie uczyniono.

Wymienione w treści uzasadniania przez Sąd drugiej instancji braki pierwszo-instancyjnego przewodu sądowego Sąd *ad quem* powinien i mógł konwalidować, przeprowadzając stosowne czynności dowodowe na rozprawie odwoławczej. Sąd ten mógł również dokonać stosownej analizy i oceny materiału dowodowego uwzględniającej dyrektywę ujętą w przepisie art. 7 k.p.k.

W tym stanie rzeczy konieczne stało się uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w postępowaniu odwoławczym.

Procedując ponownie Sąd *ad quem* w sprawie niniejszej rozpozna zatem wniesione przez Prokuratora oraz pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego środki odwoławcze, dokonując uzupełnienia zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i bacząc, aby w wypadku uznania za konieczne wydania orzeczenia kasatoryjnego powód dokonania tego rozstrzygnięcia mieścił się w podstawach prawnych określonych przez ustawodawcę oraz został precyzyjnie wykazany w treści uzasadnienia.

Konsekwencją orzeczenia Sądu Najwyższego był zwrot uiszczonej przez oskarżonego opłaty od skargi.